

ДУХОВНА СПАДЩИНА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Постановка проблеми. Спадщина Григорія Сковороди належить до визначних надбань вітчизняної культури, а його ім'я зайняло почесне місце в ряду видатних діячів минулого, які збагатили філософську та педагогічну думку України. У свідомості сучасників та нащадків Сковорода постає як мандрівний філософ-вільнодумець, вчитель, педагог, який прокладав людям шлях до життя. Григорій Сковорода залишив нащадкам величезну духовно-педагогічну та філософську спадщину, яка на сучасному етапі залишається актуальною, бо не втрачає свого унікального пізнавального, етико-виховного, естетичного значення і сьогодні, у період боротьби за українську державу, нову освіту, право бути вільними та незалежними. Адже для створення умов для гармонійного розвитку особистості та можливостей її самореалізації у суспільстві, у контексті застосування положень філософського вчення Сковороди, повинні бути створені відповідні підходи до розуміння шляхів взаємодії людини, природи, суспільного середовища. Саме на виховання особистості, самодостатньої та щасливої, що має духовну свободу, спрямована його педагогічна думка.

Мета дослідження – обґрунтувати вагомість виховного потенціалу спадщини Григорія Сковороди.

Виклад основного матеріалу. У 2022 році відзначається 300 років від дня народження Григорія Сковороди. В умовах війни із російськими загарбниками українська педагогічна спільнота по всьому світі відзначає цю велику подію: Педагогічний музей України започаткував проєкт «Сковорода 300», у закладах вищої освіти проходять міжнародні конференції, присвячені творчості Григорія Сковороди, громадські організації долучилися до просвітницької діяльності з метою збереження сквородинівських ідеалів, поваги до рідної культури. Так, в рамках участі проєкту Педагогічного музею України «Сковорода 300», разом з італійськими колегами Л'Аквільського університету (м. Л'Аквіла, Італія) Орнеллою Кальварезе (Ornella Calvarese) та Алессандро Вакарелли (Alessandro

Vaccarelli), нами було проведено відкрите заняття зі студентами педагогічних спеціальностей за темою «Відомі постаті української філософії та педагогіки: Григорій Сковорода (1722-1794)».

Філософські погляди Григорія Сковорода викликали велике зацікавлення італійської студентської аудиторії. Основне спрямування творчості Г. Сковорода зводилося до дослідження людини, її існування. Науку про людину та її щастя Сковорода вважав найважливішою з усіх наук. Нами наголошувалося, що міркування філософа мали релігійно-філософський характер, вони невідривно пов'язані із зверненнями до Біблії та християнської традиції, а тому спираються на головні християнсько-світоглядні категорії: любов, віру, щастя та ін. Шляхом міркувань про них філософ шукав та знаходив відповіді на питання: ким є людина, який зміст її життя, які основні грані людської діяльності. Не втративши авторитету проповідника та вчителя, Сковорода, прагнучи навчити як власним прикладом, так і словом, закликав почати філософське освоєння світу з простого: пізнати віру та любов у всій їхній повноті, бо це і є пізнання людини. Поділяючи світ надвоє – на істинне та тлінне, віддаючи перевагу Вічності, Богу, Сковорода по суті пропонує подвійне співвідношення духовного та тілесного. Він вважав, що буквальный аспект розуміння віри та любові складається у повсякденній буттєвій необхідності цих понять. Людина без віри може піднятися до найвищих вершин. Але прозрівши, здобувши віру, вона опиняється перед усвідомленням їх мізерності. Там, де кінчаються межі розуму, починається віра. «Скрізь любов та віру людина пізнає себе» – так писав Григорій Сковорода.

Великого значення набувають і педагогічні погляди Григорія Сковорода. Розумовий розвиток людини необхідний для пізнання навколишнього світу і самого себе, щоб дійти до істини. Джерелом всіх знань він вважав досвід, практику, життя. Учений відстоював необхідність навчання всіх дітей незалежно від їхнього соціального положення. В цілому повинні навчати рідною мовою та давати доступні знання. Тільки тоді знання стають міцними й цінними, коли знаходять своє практичне застосування; як дидакт, він активно виступав проти схоластичного навчання, рішуче засуджуючи «зубрячку». Учений обґрунтовував необхідність таких принципів, як доступність, зв'язок навчання з практикою, врахування інтересів кожної дитини.

Варто зазначити, що виховні традиції української педагогіки склалися впродовж багатьох століть, впродовж яких наш народ накопичив великий досвід виховання, у різні історичні періоди одним з головних завдань було – виховати справжнього патріота України. Важливо, що Григорій Сковорода також однією зі своїх цілей визначав розвиток в людях священної любові до Вітчизни, адже головною метою патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, що готовий до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Студенти італійського університету проявили велику зацікавленість філософською та педагогічною творчістю Григорія Сковорода. Оновлення національної свідомості, відродження духовності стали одним з

пріоритетних напрямів у вивченні курсів «Педагогіка вищої школи» для студентів філологічного факультету та «Педагогіка туризму» для студентів геолого-географічного факультету (спеціальність 242 Туризм) Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, якими були підготовлені доповіді та презентації за темами: «Педагогічні та філософські ідеї Григорія Сковороди».

Висновки. Вивчення педагогічної та філософської спадщини Сковороди сприяє набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування духовних та культурних надбань рідного народу, формуванню духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до рідного народу і землі, української історії та держави, її найкращих представників, гордості за минуле і сучасне на прикладах кращих зразків культурної спадщини; підтримання кращих рис української нації: працелюбності, прагнення до свободи, створення умов для розвитку громадянської активності та професіоналізму.